

Erken Modern Ekonomide Kamu Mallarının Sağlanması: Japonya, Çin ve Avrupa'dan Karşılaştırmalı Perspektifler

Doç. Dr. Sercan YAVAN^a

^a Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Maliye Bölümü,
ORCID: 0000-0002-9873-5931

Yayın Bilgileri

Yayın Türü: Kitap İncelemesi

Gönderim Tarihi: 22.09.2025

Kabul Tarihi: 28.10.2025

İletişim/Contact

sercan.yavan@adu.edu.tr

GİRİŞ

“Public Goods Provision in the Early Modern Economy”, kamu mallarının tarihsel bağlamlarda nasıl tanımlandığını, kimler tarafından üretildiğini ve hangi kurumsal yapılar aracılığıyla sürdürüldüğünü yeniden sorgulayan çığır açıcı bir derlemedir. Masayuki Tanimoto ve R. Bin Wong’un editörlüğünde hazırlanan bu eser, kamu mallarını sadece teknik ya da iktisadi terimlerle değil, aynı zamanda sosyokültürel, kurumsal ve tarihsel bağlamlarıyla ele alarak literatüre çok katmanlı bir katkı sunar. Kitapta öne çıkan temel iddia, kamu mallarının üretimi ve paylaşımının yalnızca devlet-piyasa ikiliği üzerinden anlaşılamayacağı; bu süreçte yerel topluluklar, loncalar, dini yapılar ve yerel elitler gibi ‘ara aktörlerin’ tarihsel olarak merkezi roller üstlendiğidir.

Bu yaklaşım, kamu hizmetlerinin sadece modern devlet aygıtlarıyla değil, geçmişte çok daha çeşitli ve bağlamsal kurumsal yapılarla örgütlendiğini ortaya koyar. Örneğin, Japonya’daki “*mura*” köy birimleri ya da Avrupa’daki loncalar gibi örnekler, erken modern dönemde merkezi otorite olmaksızın kolektif faydanın nasıl sağlanabildiğini gösterir. Bu bağlamda kitap, kamu mallarını ‘kimin sağladığı’ kadar, ‘nasıl tanımlandığı’ ve ‘kimin için üretildiği’ sorularıyla yeniden düşünmeye davet eder.

Erken modern dönem burada yalnızca tarihsel bir kesit değil; kamu ekonomisinin evrimine dair farklı toplumsal modellerin karşılaştırmalı biçimde analiz edildiği verimli bir laboratuvar işlevi görür. Böylece kitap, kamusallık tartışmalarını hem mekânsal hem zamansal olarak genişleterek, bugünkü neoliberal kamu politikalarının tarihsel sınırlılıklarını da görünür kılar. Hem Avrupa hem Asya’yı kapsayan vaka çalışmaları, kamu mallarının bağlama duyarlı biçimde üretildiği ve tüketildiği gerçeğini vurgularken, evrensel geçerliliğe sahip tekil bir kamu hizmeti modeline duyulan eleştirel mesafeyi de güçlendirir. Bu yönüyle “Public Goods Provision in the Early Modern Economy” yalnızca tarihçiler için değil; aynı zamanda kamu yönetimi, siyaset bilimi ve kalkınma ekonomisi araştırmacıları için de kapsamlı bir yeniden düşünme çağrısıdır.

1. DEVLETSİZ KAMUSALLIK: ERKEN MODERN DÖNEMDE TEORİ VE GERÇEKLİK

Erken modern dönemin ekonomik yapıları, kamu mallarının yalnızca devletin himayesinde değil, çok sayıda yerel ve kurumsal aktör aracılığıyla üretildiğini gösteren yeni bir tarih anlayışına ihtiyaç duyar. Bu bağlamda Tanimoto ve Wong'un editörlüğünü yaptığı bu derleme, kolektif kamusallık pratiklerine ışık tutar. Bu çalışmada kamu mallarının yalnızca merkezi otoriteler aracılığıyla değil; loncalar, köy toplulukları, dini yapılar ve yerel özerk aktörler gibi çok çeşitli kurumsal düzenekler tarafından da üretildiği savunulur. Böylece kitap, kamu mallarına dair liberal iktisadın klasik (Smith, 1976) tanımlarını özellikle Samuelson'un dışlanamama ve bölünemezlik ilkeleriyle (Samuelson, 1954) şekillenen çerçevesini eleştirel biçimde yeniden düşünmeye çağırır.

Bu bağlamda, 'ortak fayda' kavramı yalnızca fiziksel altyapı yatırımlarıyla sınırlı tutulmaz; bilgi üretimi, sosyal güven mekanizmaları, karşılıklı yardım ağları ve yerel yönetim pratikleri gibi gayri maddi çıktılar da kamu malı sayılır. Bu yaklaşım, kamu hizmetinin yalnızca modern devletlerin kapasitesine bağlı olarak biçimlendiği varsayımına karşı çıkar ve tarih boyunca çok farklı aktörlerin, bağlama özgü araçlar ve normlarla kamusal düzeni sürdürebildiğini gösterir. Kitapta yer alan bölümler, Çin'de Konfüçyanist toplumsal yapının ve yerel elitlerin eğitime ve kamu hizmetlerine katkısı; Japonya'da feodal köy yapılarının ortak kaynak yönetimi ve altyapı yatırımlarındaki rolü; Almanya ve İngiltere'de belediyelerin, loncaların ve dini kurumların örgütleyici kapasiteleri üzerinden analiz edilir. Bu örnekler, kamu mallarının yalnızca modern ulus-devletin bir ürünü olmadığını, aksine tarih boyunca esnek ve çok aktörlü yapılarla üretilebildiğini gösterir. Özellikle devlet aygıtının zayıf, dağınık veya sınırlı olduğu dönem ve coğrafyalarda, kolektif yapıların kamusal ihtiyaçlara yanıt verebilme becerisi, bugünkü kamu politikalarının normatif varsayımlarını da sorgulama fırsatı sunar. Kitap, bu yönüyle yalnızca tarihsel bir analiz değil, aynı zamanda günümüz kamu hizmeti tartışmalarına tarihsel bir alternatif önerisidir.

2. KÖYLER, LONCALAR VE KOLEKTİF DAYANIŞMA

Çalışma, erken modern dönemde kamu mallarının üretiminde ve idaresinde merkezi olmayan yapıların oynadığı belirleyici rolü gözler önüne serer. Çalışmada, devletin müdahalesinden bağımsız biçimde kamu hizmeti üreten kurumsal örüntüler, tarihsel bağlamlarıyla birlikte detaylı biçimde incelenir. Avrupa'da loncalar ve kilise kurumları; Doğu Asya'da ise özellikle Japonya'daki köy birimleri ve konfederatif yapılar, bu kurumsal örgütlenmenin temel taşı olarak öne çıkar. Söz konusu yapılar, yalnızca maddi altyapı üretimiyle (yol, köprü, savunma sistemleri) sınırlı kalmayıp; sosyal yardımlaşma, eğitim, hukuk ve vergi tahsilatı gibi birçok işlevi kolektif dayanışma ilkesiyle yerine getirmiştir.

Örneğin Japon köyleri, mura sistemleri altında kurumsallaşmış yerel birlikler olarak, ortak kaynakları yöneten, afetlere karşı dayanıklılığı artıran ve kıtlık zamanlarında yeniden dağıtım yapan esnek yapılardır. Vergi yükünün eşitlenmesi gibi kamusal yükümlülüklerin paylaşımı, bu köy yapılarında kolektif adalet anlayışının gelişmesini sağlamıştır. Avrupa'da ise loncalar, mesleki eğitim, sosyal koruma ve ekonomik regülasyon işlevlerini üstlenmiş; aynı zamanda üyeleri arasında bir tür sosyal sermaye üretmiştir. Ancak bu yapıların dışlayıcı nitelikleri ve katı iç normları nedeniyle herkes için erişilebilir olmadıkları da kitapta eleştirilen yönlerden biridir.

Bu örneklerin ortak paydası, kamu yararının üretiminin yalnızca merkezi yönetim kapasitesiyle değil, aynı zamanda güçlü yerel kolektif kimlik ve kurumsal yapıların varlığıyla mümkün olabileceğini göstermesidir. Ancak yazarlar, bu yapıların demokratik meşruiyet açısından sorgulanabilir yönlerine de işaret ederek, yerel dayanışma mekanizmalarının tarihsel idealizasyonuna karşı dikkatli bir yaklaşım önerir. Böylece eser, erken modern dönemin kamu mallarına dair pratiklerini romantize etmektense, eleştirel bir kurumsal okuma sunar.

3. ASYA’NIN KAMUSAL YOLLARI: ÇİN VE JAPONYA ÜZERİNDEN ALTERNATİF MODELLER

Erken modern döneme dair kamu mallarının üretimi ve paylaşımı konusundaki varsayımlar, çoğu zaman modern ulus-devlet çerçevesiyle sınırlı kalır. Ancak bu derleme, kamu hizmetlerinin çok daha önce ve farklı kurumsal biçimlerde de örgütlendiğini göstererek tarihsel anlatıları derinleştirir. Kitabın en çarpıcı katkılarından biri, Çin ve Japonya gibi farklı kültürel ve politik bağlamlarda gelişen kamusal hizmet üretim modellerini detaylı biçimde ele almasıdır. Bu yaklaşım, karşılaştırmalı tarih yazımı açısından Avrupa merkezli ilerleme anlatılarına güçlü bir alternatif sunar.

Çin örneğinde, Konfüçyüsçü değerlerle biçimlenmiş bürokratik yapı ve yerel elitlerin kamusal sorumlulukları, merkezi otoritenin zayıf ya da mesafeli olduğu dönemlerde dahi kolektif hizmet üretiminin sürdürülebileceğini gösterir. Eğitim kurumları, sulama altyapıları, köprüler, tapınaklar ve toplumsal yardımlaşma mekanizmaları, halkın aktif katılımı ve yerel önderlerin maddi-sosyal desteğiyle organize edilir. Bu yapı, kamusal hizmetlerin yerel aidiyet duygusu ve kolektif normlarla desteklenerek hayatta tutulabileceğini kanıtlar. Japonya’da ise daimyo bölgeleri içindeki köy meclislerinin görece özerk işleyişi dikkat çeker. Vergi toplama, altyapı inşası ve sosyal düzenin sağlanması gibi işlevler, merkezi otoritenin sınırlı müdahalesiyle ama yerel inisiyatifle yürütülür. Bu durum, feodal yapılar içinde bile yerleşmiş kamusal mekanizmaların nasıl geliştiğini göstermesi bakımından önemlidir. Kitapta Asya örneklerinin sadece tarihsel ilginçlikler olarak değil, uzun ömürlü, kurumsallaşmış ve etkin kamusal modeller olarak sunulması, erken modern ekonomiye ilişkin kavramsal evreni genişletir. Böylece, kamusalığın yalnızca Batı kökenli bir siyasi-iktisadi yapıdan doğmadığını, çok merkezli ve kültürel olarak çoğulcu bir zemin üzerinde inşa edilebileceğini güçlü biçimde ortaya koyar.

4. ELEŞTİREL BAKIŞ: YÖNTEMSEL VE KURAMSAL SINIRLILIKLAR

“Public Goods Provision in the Early Modern Economy” her ne kadar kamu mallarının üretimine dair tarihsel çeşitliliği başarılı biçimde gözler önüne serse de, kuramsal ve yöntemsel açıdan bazı sınırlılıklardan muaf değildir. Her şeyden önce, kitapta sıklıkla başvurulmuş ‘erken modern dönem’ tanımlaması, dönemle ilgili tüm bölümler için ortak bir kuramsal zemin oluşturmamaktadır. 16. yüzyıldan 19. yüzyıl ortalarına dek uzanan bu geniş zaman aralığı, bölümler arasında dönemsel ve coğrafi tutarsızlıklara neden olabilmektedir. Örneğin bazı bölümlerde 17. yüzyıl öncesi olaylara odaklanılırken, diğerlerinde 19. yüzyıla yaklaşan kapitalist gelişmeler analiz edilmektedir. Bu durum, eserin bütüncül metodolojik uyumunu zaman zaman zayıflatır.

Benzer biçimde, kitabın güçlü yönlerinden biri olan vaka çeşitliliği, yöntemsel eşitsizliklere de yol açmaktadır. Bazı katkılar kapsamlı arşiv çalışmalarıyla desteklenirken, diğerleri daha çok ikincil

literatüre dayanır; bu da ampirik yoğunluk açısından dengesizlik yaratır. Ayrıca, kamu mallarının sağlanma biçimlerinin ayrıntılı biçimde tartışılmasına rağmen, bu malların toplum içinde nasıl dağıtıldığı, kimlerin erişim sağladığı ve bu erişimin hangi güç ilişkilerince belirlendiği konuları görece yüzeyde kalmaktadır. Örneğin cinsiyet, sınıf ve etnik kimlik gibi kesişimsel eşitsizliklerin kamu hizmetlerine erişimdeki rolü yalnızca bazı bölümlerde değinilen ikincil meseleler olarak kalır. Bu bağlamda, kamusal faydanın gerçekten ‘ortak’ olup olmadığı sorusu, teorik çerçevenin gölgesinde kalır. Son olarak, kitapta erken modern dönem ile günümüz arasında tarihsel süreklilikler kurulsa da, neoliberal çağda kamu hizmetlerinin dönüşümüne dair doğrudan karşılaştırmalı tartışmalar oldukça sınırlıdır. Bu da tarihsel analizlerin güncel siyasal-ekonomik tartışmalarla bağ kurma potansiyelini kısıtlamaktadır.

KÜRESEL TARİH İÇİN BİR DAVET: SONUÇ VE KATKILAR

Bu eser, kamu mallarının üretimi, dağıtımı ve sürdürülebilirliği konusunda hâkim teorik yaklaşımlara alternatif geliştiren, disiplinlerarası ve coğrafyalar arası kapsamlı bir çalışmadır. Kitap, erken modern dönemde kamu hizmetlerinin yalnızca merkezi yönetim birimleri tarafından değil, köy toplulukları, loncalar, dini kurumlar, yerel meclisler gibi çok çeşitli toplumsal aktörler tarafından da üretildiğini ikna edici örneklerle göstermektedir. Bu çerçevede, kamu mallarını piyasa-devlet ikiliğine sıkıştıran klasik ekonomik modellerin yetersizliğine karşı tarihsel bir karşı argüman sunar.

Kitabın temel katkısı, kamusal faydanın yalnızca Batı Avrupa tarihsel bağlamında değil, Japonya ve Çin gibi Asya örneklerinde de güçlü, kurumsallaşmış ve sürdürülebilir biçimlerde var olduğunu göstermesidir. Bu sayede çalışma, evrensel kamu hizmeti anlayışının yeniden düşünülmesi için hem tarihsel hem de kavramsal zemin hazırlar. Yerel kolektif yapılar ile kamusal hizmet üretimi arasındaki ilişki, sadece geçmişin değil, günümüz kamu yönetimi tartışmalarının da merkezinde yer almaktadır. Özellikle katılımcı yönetim, topluluk temelli planlama ve kamusal sorumluluğun yerel ölçeğe indirgenmesi gibi politikalar açısından kitap normatif bir ilham kaynağı sunar. Sonuç olarak, “Public Goods Provision in the Early Modern Economy”, yalnızca tarih yazımı açısından değil, güncel kamu politikaları tartışmaları için de zengin teorik ve ampirik bir miras sunar. Kamusallığın geçmişteki çoklu biçimlerini analiz ederek, gelecekteki alternatif kamu düzenlemeleri için eleştirel bir mercek sağlar. Bu yönüyle, yalnızca tarihçiler değil; ekonomi, maliye, siyaset bilimi ve kamu alanlarında çalışan araştırmacılar için de vazgeçilmez bir kaynaktır.

KAYNAKÇA

- Samuelson, P. A. (1954). The pure theory of public expenditure. *The Review of Economics and Statistics*, 36(4), 387–389. <https://doi.org/10.2307/1925895>
- Smith, A. (1976). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*. Oxford University Press.
- Tanimoto, M., & Wong, R. Bin (Eds.). (2019). *Public goods provision in the early modern economy: Comparative perspectives from Japan, China, and Europe*. University of California Press.